

Pozitivismus a post- pozitivismus

Paradigmatické perspektivy, podzim 2023

Pozitivismus

Pozitivismus

- Auguste Comte

Pozitivismus

- Auguste Comte
- Sociální vědy jsou jako přírodní vědy
- = objektivní a nezaujaté zkoumání reality, která je oddělená od pozorovatele

Pozitivismus

- Co ovlivňuje inflaci/ceny energií/ceny bytů, proč došlo k válce na Ukrajině > **vědecké otázky**, na které výzkumník dokáže **nestranně** odpovědět

Pozitivismus

- Co ovlivňuje inflaci/ceny energií/ceny bytů, proč došlo k válce na Ukrajině > **vědecké otázky**, na které výzkumník dokáže **nestranně** odpovědět
- **Vědění v zásadě existuje nezávisle na okolním světě** – není zkresleno společenskou situací, ani ji přímo neovlivňuje

Pozitivismus

- Teorie, které přicházejí s ověřitelnými predikcemi

Pozitivismus

- Teorie, které přicházejí s ověřitelnými predikcemi
- Příklad – teorie demokratického míru; Phillipsova křivka, Mundel-Flemingův model

Pozitivismus

- Metodologie - preference kvantitativních studií – korelace, regrese

Pozitivismus

- Metodologie - preference kvantitativních studií – korelace, regrese
- Kvalitativní komparativní analýza (QCA)

Pozitivismus

- Metodologie - preference kvantitativních studií – korelace, regrese
- Kvalitativní komparativní analýza (QCA) – studium nutných a postačujících podmínek

Pozitivismus

- Které směry sem patří?

Pozitivismus

- Které směry sem patří?
- Liberalismus, realismus, marxismus
- Neoklasika

Pozitivismus

- Které směry sem patří?
- Liberalismus, realismus, marxismus
- Neoklasika

- = všechno, co jsme zatím slyšeli na seminářích 😊

Pozitivismus

- Typický příklad – **teorie racionální volby**
- Neoklasická ekonomie, liberalismus a realismus v MVZ
- **Zvláštní přednáška**

Post-pozitivismus

- **Sběrná kategorie** pro směry, které se vymezují vůči pozitivismu
- = nějakým způsobem **odmítají možnost nezaujatého a objektivního poznání**

Post-positivismus

- Zajímají nás zde **normativní hodnoty, identity aktérů, vztah mezi věděním a fungováním reálného světa**

Post-positivismus

- **Interpretativní** - jde nám často o porozumění tomu, proč někdo něco dělá, jak sám své jednání chápe, atd.

Post-pozitivismus

- **Interpretativní** - jde nám často o porozumění tomu, proč někdo něco dělá, jak sám své jednání chápe, atd.
- **Reflexivní** – uvědomujeme si, že lidé jakožto aktéři jsou self-aware; když přijdeme s novým vysvětlením fungování světa, lidé se začnou chovat jinak

Post-pozitivismus

- **Interpretativní** - jde nám často o porozumění tomu, proč někdo něco dělá, jak sám své jednání chápe, atd.
- **Reflexivní** – uvědomujeme si, že lidé jakožto aktéři jsou self-aware; když přijdeme s novým vysvětlením fungování světa, lidé se začnou chovat jinak
- - self-fulfilling prophecy

Post-positivismus

- Hlavní směry v ekonomii a MVZ:

Post-pozitivismus

- Hlavní směry v ekonomii a MVZ:
  - 1) Kritická teorie
  - 2) Post-strukturalismus
  - 3) Post-kolonialismus
  - 4) Feminismus

Post-pozitivismus

- Hlavní směry v ekonomii a MVZ:
  - 1) Kritická teorie
  - 2) Post-strukturalismus
  - 3) Post-kolonialismus
  - 4) Feminismus
- ? Konstruktivismus ? – v podstatě by sem měl také patřit, ale častěji je interpretován jako kompromis mezi pozitivismem a radikálně kritickými směry

Kritická teorie

- **Silně normativně zaměřená, univerzalistická škola**

Kritická teorie

- Silně **normativně zaměřená, univerzalistická škola** toužící po osvobození člověka od útlaku a vykořisťování

Kritická teorie

- Silně normativně zaměřená, univerzalistická škola toužící po osvobození člověka od útlaku a vykořisťování
- = **emancipace**

Kritická teorie

- Silně normativně zaměřená, univerzalistická škola toužící po osvobození člověka od útlaku a vykořisťování
- = emancipace
- Uznání různých skupin obyvatelstva + přerozdělení materiálního bohatství

Kritická teorie

- Silně normativně zaměřená, univerzalistická škola toužící po osvobození člověka od útlaku a vykořisťování
- = emancipace
- Uznání různých skupin obyvatelstva + přerozdělení materiálního bohatství
- = neomarxismus

Kritická teorie

- Podle KT **mají normativní hodnoty všechny směry**, pouze je nepřiznávají

Kritická teorie

- Podle KT **mají normativní hodnoty všechny směry**, pouze je nepřiznávají
- = neoklasická ekonomie je ve skutečnosti propagandou kapitalismu, jen to nepřiznává, **předstírá objektivitu**

Kritická teorie

- Podle KT **mají normativní hodnoty všechny směry**, pouze je nepřiznávají
- = neoklasická ekonomie je ve skutečnosti propagandou kapitalismu, jen to nepřiznává, **předstírá objektivitu**
- Nic jako objektivní, neutrální postoj ale neexistuje – buď jsem na straně systému, nebo na straně utlačovaných

Kritická teorie

- Co by kritická teorie řekla například o liberalismu v mezinárodních vztazích?

Kritická teorie

- Co z kritické teorie dělá přístup ve společenských vědách a ne jenom ideologii?

Kritická teorie

- Co z kritické teorie dělá přístup ve společenských vědách a ne jenom ideologii?
- (podle pozitivistů – „**Nic!**“)

Kritická teorie

- Co z kritické teorie dělá přístup ve společenských vědách a ne jenom ideologii?
- (podle pozitivistů – „Nic!“)
- Zaměření na **kritiku převažujících přístupů, které dle KT implicitně nebo explicitně podporují současný status quo ve světě**

Kritická teorie

- Jak jsme se dostali od touhy změnit svět ke kritice společenskovedních teorií?

Kritická teorie

- Zdroj inspirace – marxismus
- Ovšem původní marxismus je silně **materialistický a deterministický**

Kritická teorie

- Zdroj inspirace – marxismus
- Ovšem původní marxismus je silně **materialistický a deterministický**
– očekává, že kapitalismus **nevyhnutelně** skončí světovou revolucí

Kritická teorie

- 20. a 30. léta – revoluce uspěla jenom v polo-feudálním Rusku, ve vyspělých zemích se derou k moci fašisté

Kritická teorie

- 20. a 30. léta – revoluce uspěla jenom v polo-feudálním Rusku, ve vyspělých zemích se derou k moci fašisté
- *„Co se pokazilo?“*
- *„Jak to, že dělníci nepovstali proti buržoazii, která je utlačuje?“*

Kritická teorie

Kritická teorie

- **Antonio Gramsci – role ideologie**

Kritická teorie

- **Antonio Gramsci – role ideologie**
- Kapitalismus není jen hospodářský systém, **produkuje i systém hodnot, které ho udržují při životě**

Kritická teorie

- **Antonio Gramsci – role ideologie**
- Kapitalismus není jen hospodářský systém, **produkuje i systém hodnot, které ho udržují při životě**
- > rovnost příležitosti, americký sen, meritokracie...

Kritická teorie

- **Antonio Gramsci – role ideologie**
- Kapitalismus není jen hospodářský systém, **produkuje i systém hodnot, které ho udržují při životě**
- > rovnost příležitosti, americký sen, meritokracie...
- > *„Když jsi chudý, můžeš si za to sám a měl bys víc pracovat“*
- > *„Bohatí i chudí tvoří jeden italský národ!“*

Kritická teorie

- Buržoazie indoktrinovala chudší vrstvy svou ideologií = **kulturní hegemonie**

Kritická teorie – Frankfurtská škola

Kritická teorie

- Horkheimer, Adorno, Marcuse, Habermas...

Kritická teorie

- **Frankfurtská škola – důraz na studium kultury**

Kritická teorie

- **Frankfurtská škola – důraz na studium kultury**
- Bylo toto u Marxe?

Kritická teorie

- **Frankfurtská škola – důraz na studium kultury**
- Bylo toto u Marxe? Ano, ale **relativně málo důležité** – součást nadstavby

Kritická teorie

- **Frankfurtská škola – důraz na studium kultury**
- Bylo toto u Marxe? Ano, ale relativně málo důležité – součást nadstavby
- **Tady je „nadstavba“ centrem pozornosti**

Kritická teorie

- Z tohoto úhlu pohledu lze analyzovat kulturu, média, ale i **společenské vědy**

Kritická teorie v MVZ a ekonomii

- **Převažující směry podporují kapitalismus a imperialismus**

Kritická teorie v MVZ a ekonomii

- **Neoklasická ekonomie**

Kritická teorie v MVZ a ekonomii

- **Neoklasická ekonomie** – předpokládá tržní ekonomiku, soudí, že jednotlivci dělají racionální rozhodnutí a toto vede k blahobytu

Kritická teorie v MVZ a ekonomii

- **Neoklasická ekonomie** – předpokládá tržní ekonomiku, soudí, že jednotlivci dělají racionální rozhodnutí a toto vede k blahobytu
- **Liberalismus v MVZ**

Kritická teorie v MVZ a ekonomii

- **Neoklasická ekonomie** – předpokládá tržní ekonomiku, soudí, že jednotlivci dělají racionální rozhodnutí a toto vede k blahobytu
- **Liberalismus v MVZ** – předpokládá, že volný mezinárodní obchod povede k hospodářskému rozvoji a míru

Kritická teorie v MVZ a ekonomii

- **Neoklasická ekonomie** – předpokládá tržní ekonomiku, soudí, že jednotlivci dělají racionální rozhodnutí a toto vede k blahobytu
- **Liberalismus v MVZ** – předpokládá, že volný mezinárodní obchod povede k hospodářskému rozvoji a míru
- > KT to vnímá jako propagandu vykořisťování

Kritická teorie v MVZ a ekonomii

- **(Neo)Realismus**

Kritická teorie v MVZ a ekonomii

- **(Neo)Realismus** – státy vyvažují moc jiných států, v případě pocitu ohrožení zahájí válku

Kritická teorie v MVZ a ekonomii

- **(Neo)Realismus** – státy vyvažují moc jiných států, v případě pocitu ohrožení zahájí válku
- > KT toto interpretuje jako snahu ospravedlnit (americkou) agresi

Kritická teorie v MVZ a ekonomii

- Příklady:

Kritická teorie v MVZ a ekonomii

- Příklady:
- Dle standardní ekonomické teorie má CB podporovat nízkou inflaci – ale nízká inflace prospívá bohatým

Kritická teorie v MVZ a ekonomii

- Příklady:
- Dle standardní ekonomické teorie má CB podporovat nízkou inflaci – ale nízká inflace prospívá bohatým
- Podle některých verzí realismu existence hegemonu zajistí mír – obrana dominantního postavení USA

Kritická teorie v MVZ a ekonomii

- Příklady:
- Dle standardní ekonomické teorie má CB podporovat nízkou inflaci – ale nízká inflace prospívá bohatým
- Podle některých verzí realismu existence hegemonu zajistí mír – obrana dominantního postavení USA

- Kritika může být velice osobní a polemická

MOST READ

To See in the Dark: The Nakba and the Landswept Way of Seeing

Settler Modernity, Debt Imperialism, and the Necropolitics of the Promise

Radical Care: Survival Strategies for Uncertain Times

Border Abolitionism: Analytics/Politics

Solidarity Not Charity: Mutual Aid for Mobilization and Survival

MOST CITED

Radical Care: Survival Strategies for Uncertain Times

Predatory Value: Economies of Dispossession and Disturbed Relationalities

Solidarity Not Charity: Mutual Aid for Mobilization and Survival

Markup Bodies: Black [Life] Studies and Slavery [Death] Studies at the Digital Crossroads

The European Question: Migration, Race, and Postcoloniality in Europe

- „Following recent theoretical interventions into the importance of self-care despite its susceptibility to neoliberal co-optation, the potentialities of self-care may be expanded outward to include other forms that push back against structural disadvantage. Care contains radical promise through a grounding in autonomous direct action and nonhierarchical collective work.“

Kritická teorie na českém Twitteru

Jan Bierhanzl

@JBierhanzl

Finanční gramotnost je ideologie, pomocí které bohatí disciplinují nízkopříjmové, a umožňuje jim ospravedlnit nespravedlivý status quo: nedůstojné mzdy, absence opravdu progresivní daně z příjmu, minimální majetkové daně.

[Translate Tweet](#)

1:58 PM · Dec 4, 2022

Post-strukturalismus

Post-strukturalismus

- Zdánlivě podobné kritické teorii – **také snaha kritizoval převládající narativy a vidět za nimi zájmy elity**

Post-strukturalismus

- Zdánlivě podobné kritické teorii – **také snaha kritizoval převládající narativy a vidět za nimi zájmy elity**
- Ale kritická teorie je univerzalistická – má jasné morální přesvědčení, které aplikuje na celý svět

Post-strukturalismus

- **Post-strukturalismus kritizuje jakoukoliv velkou teorii / velký příběh**
– včetně marxismu a odvozených teorií

Post-strukturalismus

- **Post-strukturalismus kritizuje jakoukoliv velkou teorii / velký příběh**
– včetně marxismu a odvozených teorií
- Snahy pomoci Globálnímu Jihu – často záminka pro války a kolonialismus!

Post-strukturalismus

- Podle PS **neexistuje objektivní pravda a ani univerzálně platná morálka**

Post-strukturalismus

- Podle PS **neexistuje objektivní pravda a ani univerzálně platná morálka**
- **Ti, kteří tvrdí opak, pravděpodobně prosazují své vlastní zájmy**
- **Za vším musíme vidět moc!**

Post-strukturalismus

- Podle PS **neexistuje objektivní pravda a ani univerzálně platná morálka**
- **Ti, kteří tvrdí opak, pravděpodobně prosazují své vlastní zájmy**
- Za vším musíme vidět **moc!**
- Svět nemůžeme poznat, protože jsme jeho součástí a nikdy tak nemůžeme být nezaujatý pozorovatel

Post-strukturalismus

- **Zabývá se analýzou textu** – například projev politika, článek v novinách, akademická kniha

Post-strukturalismus

- **Zabývá se analýzou textu** – například projev politika, článek v novinách, akademická kniha
- Jde o to je **dekonstruovat** – objevit mocenské zájmy, které se skrývají za údajně objektivními myšlenkami

Post-strukturalismus

- **Zabývá se analýzou textu** – například projev politika, článek v novinách, akademická kniha
- Jde o to je **dekonstruovat** – objevit mocenské zájmy, které se skrývají za údajně objektivními myšlenkami
- **Diskurz** – způsob uvažování a vyjadřování o něčem – **téma je tím zarámováno**, což upozaduje některé aspekty nebo přístupy

- Příklady diskurzu:

- Příklady diskurzu:
- Válka s terorismem
- Speciální vojenská operace

- Příklady diskurzu:
  - Válka s terorismem
  - Speciální vojenská operace
- Neoklasická ekonomie – ne věda, ale podmíněný způsob uvažování o světě, který z velké části obhajuje současný status quo

- Užitečné na analýzu ideologií
- Výzkum vycházející z post-strukturalismu – například studium projevů politika

Postkolonialismus

Postkolonialismus

- Oddělená humanitní disciplína (postkoloniální studia)
- Lze použít jako přístup k ekonomii nebo MVZ – **velice podobné post-
strukturalismu a kritické teorii**

Postkolonialismus

- Centrální problém – **společenské vědy jsou implicitně eurocentrické**, vycházejí z evropské historické zkušenosti a kultury, neuznávají odlišný vývoj jiných zemí

Postkolonialismus

- Centrální problém – **společenské vědy jsou implicitně eurocentrické**, vycházejí z evropské historické zkušenosti a kultury, neuznávají odlišný vývoj jiných zemí
- Příklad – marxismus – teorie dvou revolucí – reakce na VFR a industrializaci
- Předpoklad, že tento proces se zopakuje po celém světě

Postkolonialismus

- Další příklad – rozvojová ekonomie, modernizační teorie
- **Očekává industrializaci, urbanizaci, vznik demokratického právního státu...**
- Předpokládá, že rozvojové země půjdou stejnou cestou jako Západ

Postkolonialismus

- Realismus – vychází z evropského mezinárodního systému před 1. světovou válkou („pentarchie“) a Studené války
- > „jak můžeme vidět, že například asijské státy budou jednat a uvažovat stejně?“

Postkolonialismus

- **Odlišné hodnoty nebo společenská uspořádání nejsou horší než liberální kapitalismus**
- MVZ a ekonomie by je měly vzít v potaz

Postkolonialismus

- **Příklad – ekonomické chování v Africe**

Postkolonialismus

- **Příklad – ekonomické chování v Africe**
- Vliv tradiční kultury, silná role rodinných vazeb – neoklasická ekonomie to ignoruje
- Často snaha firem zaměstnat členy rodiny a zajistit jim příjem – nemaximalizují zisk podnikatele!
- Výměna darů, společné a hybridní formy vlastnictví...

Postkolonialismus

- Často odmítání dělení světa na vyspělé a rozvojové země

Articles

The colonial difference in Hugo Grotius: rational man, slavery and Indigenous dispossession

Mikki Stelder

Pages 564-583 | Published online: 12 Oct 2021

 Cite this article <https://doi.org/10.1080/13688790.2021.1979297>

Articles

British colonialism, Ireland and the 'old firm': postcolonial identities and contemporary Scottish football and society

Joseph M. Bradley

Pages 489-507 | Published online: 18 Jun 2021

 Cite this article

 <https://doi.org/10.1080/13688790.2021.1932255>

 Full Article

 Figures & data

 Citations

 Metrics

 Reprints & Permissions

Read this article

Postkolonialismus

- **Často odmítání dělení světa na vyspělé a rozvojové země**
- Vymyslel si to Západ, tvrdí to na základě svých metrik typu HDP
- Ekonomické modely rozvojových zemí a jejich tradiční hodnoty mohou být například více rovnostářské, více enviromentálně udržitelné

Feminismus

Feminismus

- Mnoho směrů, stejně jako u feminismu jakožto politické ideologie

Feminismus

- Mnoho směrů, stejně jako u feminismu jakožto politické ideologie
- Hlavní pointa – **snaha přilákat pozornost k tématům, která se týkají žen, a disciplína je dlouho nechávala na okraji**

Feminismus

- Příklady:

Feminismus

- Příklady:
- Dopad hospodářských krizí a válečných konfliktů na ženy

Feminismus

- Příklady:
- Dopad hospodářských krizí a válečných konfliktů na ženy
- Role žen v ekonomice (šedá ekonomika, „druhá směna“), v ozbrojených konfliktech (válečná ekonomika; zdravotnice, prostitutky...)

Feminismus

- Diplomacie i bezpečnostní studia většinou **řeší konflikt na úrovni státu**, respektive povstaleckých skupin

Feminismus

- Diplomacie i bezpečnostní studia většinou **řeší konflikt na úrovni státu**, respektive povstaleckých skupin
- Feminismus, podobně jako například liberalismus, **se zajímá o jednotlivce**
- Bud' ženy, nebo marginalizované skupiny – etnické menšiny, sociálně slabí atd...

Feminismus

- Tady jde jenom o přesun pozornosti – „**nasazení si genderových brýlí**“
– ale není to teorie ve smyslu formulování predikcí atd. (x
liberalismus, marxismus, realismus)

Feminismus

- Řada kontroverzních otázek, na kterých se představitelé/představitelky směru neshodnou:
- Jednají ženy ve vysokých funkcích jinak než muži?

Feminismus

- Řada kontroverzních otázek, na kterých se představitelé/představitelky směru neshodnou:
- Jednají ženy ve vysokých funkcích jinak než muži?
- Existuje něco jako mužský a ženský pohled na svět?

Feminismus

- Řada kontroverzních otázek, na kterých se představitelé/představitelky směru neshodnou:
- Jednají ženy ve vysokých funkcích jinak než muži?
- Existuje něco jako mužský a ženský pohled na svět?
- Je v podmínkách liberálního kapitalismu vůbec možné dosáhnout skutečné rovnosti pohlaví?

Articles

Syrian women on the Syrian revolution: an exercise in decolonial love

ملخص

Birgit Poopuu (she/her/hers)

Pages 570-592 | Published online: 19 Oct 2022

 Cite this article

 <https://doi.org/10.1080/14616742.2022.2119154>

- „This article takes as its starting point the experiential knowledge of Syrian women telling the story of the Syrian revolution. By stitching together feminist and decolonial perspectives, we can critically rethink the revolution, which is usually displaced by war talk. This article both explores and attempts an exercise in “decolonial love” – by foregrounding women’s experiences, making room for radical stories on the margins, and carefully considering their visions – as an impulse to a different reading of the revolution.“

Post-positivismus

- 1) Kritická teorie
- 2) Post-strukturalismus
- 3) Post-kolonialismus
- 4) Feminismus

Decolonizing Feminism: Challenging Connections between Settler Colonialism and Heteropatriarchy

Maile Arvin, Eve Tuck, and Angie Morrill

The article explores two intertwined ideas: that the United States is a settler colonial nation-state and that settler colonialism has been and continues to be a gendered process. The article engages Native feminist theories to excavate the deep connections between settler colonialism and heteropatriarchy, highlighting five central challenges that Native feminist theories pose to gender and women's studies. From problematizing settler colonialism and its intersections to questioning academic participation in Indigenous dispossession, responding to these challenges requires a significant departure from how gender and women's studies is regularly understood and taught. Too often, the consideration of Indigenous peoples remains rooted in understanding colonialism as an historical point in time away from which our society has progressed. Centering settler colonialism within gender and women's studies instead exposes the still-existing structure of settler colonialism and its powerful effects on Indigenous peoples and settlers. Taking as its audience practitioners of both "whitestream" and other feminisms and writing in conversation with a long history of Native feminist theorizing, the article offers critical suggestions for the meaningful engagement of Native feminisms. Overall, it aims to persuade readers that attending to the links between heteropatriarchy and settler colonialism is intellectually and politically imperative for all peoples living within settler colonial contexts.

Keywords: heteropatriarchy / heteropatriarchy / Indigenous perspectives on feminist theory / Native feminist theories / settler colonialism / whitestream feminism